

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА

**ЗАГРІШЕВА Надія Володимирівна - завідувач кафедри права ВНЗ
«Київський університет ринкових відносин», кандидат юридичних наук, доцент**
<https://orcid.org/0000-0002-3605-8912>

УДК 347.736

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.25>

Статтю присвячено комплексному дослідженню правового інституту відповідальності арбітражного керуючого в Україні в контексті забезпечення реалізації принципу процесуальної економії в провадженнях у справах про банкрутство. Проаналізовано доктринальні підходи до розуміння принципу процесуальної економії як засади господарського судочинства, що передбачає раціональне використання процесуальних ресурсів, скорочення строків розгляду справ та підвищення ефективності судового захисту прав учасників провадження.

Розкрито правовий статус арбітражного керуючого як ключового суб'єкта процедур банкрутства, який поєднує управлінські, контрольні та організаційні функції на різних стадіях провадження. Досліджено особливості правового регулювання його діяльності, умови набуття статусу, гарантії незалежності та механізми контролю з боку суду, кредиторів і органів дисциплінарного нагляду. Особливу увагу приділено аналізу системи юридичної відповідальності арбітражного керуючого, що включає цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну та кримінальну форми.

Обґрунтовано взаємозв'язок між належним виконанням арбітражним керуючим своїх повноважень і реалізацією принципу процесуальної економії в справах про банкрутство. Встановлено, що порушення обов'язків арбітражним керуючим призводить до збільшення кількості процесуальних спорів, подання скарг та клопотань, що негативно впливає на строки розгляду справи та зумовлює зростання процесуальних витрат.

У результаті аналізу чинного законодавства та правозастосовної практики виявлено низку проблем правового регулювання відповідальності арбітражних керуючих, зокрема нечіткість підстав притягнення до відповідальності, відсутність нормативного визначення поняття «грубе порушення», недосконалість дисциплінарної процедури, перехресність різних видів юридичної відповідальності, а також дисбаланс між обсягом повноважень, рівнем відповідальності та матеріальним забезпеченням діяльності арбітражного керуючого.

Запропоновано напрями удосконалення законодавчого регулювання, зокрема шляхом запровадження стандарту належної професійної обережності арбітражного керуючого, нормативного визначення критеріїв грубого порушення, уточнення процедур дисциплінарного провадження та створення альтернативного механізму виплати винагороди через фонд саморегулювальної організації. Реалізація запропонованих змін сприятиме підвищенню ефективності процедур банкрутства та забезпеченню практичної реалізації принципу процесуальної економії.

Ключові слова: арбітражний керуючий, повноваження, банкрутство, юридична відповідальність, дисциплінарна відповідальність, принцип процесуальної економії, правовий статус, господарське судочинство, Кодекс України з процедур банкрутства, спір, національне законодавство, нормативно-правовий акт, процедури неплатоспроможності.

Вступ

Питання відповідальності арбітражного керуючого залишається одним із ключових у науці господарського права, оскільки ефективність провадження в справі про банкрутство значною мірою визначається рівнем правового регулювання діяльності цього суб'єкта та дієвістю механізмів притягнення його до відповідальності. Арбітражний керуючий є центральною фігурою в процедурах банкрутства – від його кваліфікації, добросовісності та відповідальності залежить подальша доля підприємства-боржника, трудового колективу, а також повнота задоволення вимог кредиторів [1].

Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. (далі – КУзПБ) [7] та Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих [11] суттєво оновило правові засади притягнення арбітражних керуючих до відповідальності. Водночас у правозастосовній практиці виявляються численні прогалини: нечіткість підстав відповідальності, відсутність стандарту належної професійної обачності, неузгодженість норм різних галузей права щодо суб'єктного складу деліктних відносин [10; 13].

Постановка проблеми

Окремою науковою проблемою є взаємозв'язок відповідальності арбітражного керуючого та принципу процесуальної економії. Цей принцип, законодавчо закріплений у ст. 6 КУзПБ [7], є одним із ключових засад господарського судочинства, однак питання його реалізації через призму відповідальності арбітражного керуючого залишається малодослідженим у вітчизняній правовій науці. Наведене зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є комплексний аналіз правового інституту відповідальності арбітражного керуючого в Україні як чинника, що безпосередньо впливає на реалізацію принципу процесуальної економії в провадженнях у справах про банкрутство, виявлення проблем правового регулювання та формулювання пропозицій щодо їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню правового статусу та відповідальності арбітражних керуючих присвячено праці таких учених, як А. І. Данілов [2], Л. І. Грабован [5], С. О. Короєд [14], Б. М. Поляков [15], Я. Г. Рябцева [17; 18] та ін. Разом із тим комплексне дослідження проблематики відповідальності арбітражного керуючого крізь призму процесуальної економії в умовах чинного КУзПБ досі не проходилося.

Виклад основного матеріалу

Принцип процесуальної економії є однією із засад господарського судочинства, хоча й не знайшов прямого закріплення в жодному процесуальному кодексі. С. Жуков зазначає, що принцип процесуальної економії господарського судочинства полягає в забезпеченні загального керівництва, згідно з яким господарський суд та учасники судового процесу мають економно та ефективно використовувати всі визначені законом процесуальні можливості для правильного, оперативного розгляду та вирішення справ у встановлені строки [4].

На думку І. Кaniuка, процесуальна економія – це ідея, спрямована на підвищення ефективності процесуальної форми шляхом її раціоналізації через пришвидшення, спрощення та здешевлення. Потреба в оптимізації процесуальної форми в напрямку її спрощення, скорочення та зменшення затрат призводить до пошуку альтернативних до загального порядку провадження механізмів [12].

Принцип процесуальної економії є багатогранною правовою категорією, яка передбачає досягнення ефективності судового розгляду шляхом раціонального використання часу, процесуальних інструментів і ресурсів без шкоди для якості правосуддя. Окремі прояви знайшли нормативне відображення у статті 6 КУзПБ, а також сформулювалися в правозастосовній практиці завдяки правовим позиціям Верховного Суду. Верховний Суд (у складі Касаційного господарського суду) вперше згадав про принцип процесуальної економії 20 лютого 2018 р. при розгляді справи № 910/15779/17. У сво-

ій постанові суд вказав, що не вбачає легітимної мети в обмеженні прав позивачів на розгляд спору в єдиному позовному провадженні, оскільки це відповідає принципам пропорційності та процесуальної економії [3]. У постанові Великої Палати Верховного Суду від 07.09.2022 у справі № 910/16579/20 законодавством про банкрутство розширено межі щодо можливості залучення до провадження в справі різних осіб (учасників провадження) та розгляду всіх спорів щодо активів боржника в межах єдиного провадження.

У процедурах банкрутства ключовим суб'єктом реалізації принципу процесуальної економії виступає арбітражний керуючий. Поєднання в його діяльності управлінських, контрольних і звітних повноважень відображає ідею концентрації процесуальних функцій як інструмента економії процесуальних ресурсів. Водночас ефективність такої моделі значною мірою залежить від належного правового регулювання та достатнього фінансового забезпечення діяльності арбітражного керуючого.

Принципи правового регулювання відносин неспроможності не діють окремо один від одного. Як зазначав Б. М. Поляков, вони взаємодіють, переплітаються, взаємозумовлюють один одного. Окремі риси того чи іншого принципу можуть знаходити свої відображення в іншому. Тільки вся сукупність принципів може виражати сутність усіх відносин неспроможності [15]. Відтак принцип процесуальної економії перебуває в тісному зв'язку із принципом добросовісності арбітражного керуючого, оскільки порушення останнього неминуче призводить до збільшення часу та витрат у провадженні.

Правове становище арбітражного керуючого у вітчизняному законодавстві визначається передусім КУзПБ. Відповідно до ст. 1 КУзПБ, арбітражний керуючий – це фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України [7]. Правовий статус суб'єкта права є сукупністю прав та обов'язків і законних інтересів останнього [16].

Арбітражним керуючим може бути громадянин України з вищою юридичною або

економічною освітою магістерського рівня, який має досвід роботи не менше трьох років (або одного року на керівних посадах), пройшов спеціальне навчання та стажування, склав кваліфікаційний іспит [9]. З моменту отримання свідоцтва про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого виникає первинний набір прав та обов'язків, серед яких – обов'язок страхування професійної відповідальності, підвищення кваліфікації, подання звітності до державного органу з питань банкрутства.

Залежно від конкретної процедури банкрутства арбітражний керуючий набуває різних підстатусів: розпорядника майна (ст. 44 КУзПБ), керуючого санацією (ст. 50 КУзПБ), ліквідатора (ст. 61 КУзПБ), керуючого реструктуризацією або реалізацією [7]. Це робить його ключовою особою на всіх стадіях процедури банкрутства. Відповідно до ч. 3 ст. 12 КУзПБ, під час реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти добросовісно, розсудливо та з метою, з якою ці права та обов'язки надано (покладено) [7]. Таке законодавче формулювання встановлює загальний стандарт поведінки арбітражного керуючого, хоча й залишає широкий простір для оціночного тлумачення, що саме по собі є чинником правової невизначеності.

Важливим аспектом правового статусу арбітражного керуючого є його незалежність. Вона забезпечується особливим порядком призначення, притягнення до відповідальності та припинення повноважень, гарантією винагороди та відшкодування витрат, а також функціонуванням органів саморегульвної організації [9]. Незалежність арбітражного керуючого можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних умов організаційного, економічного та особистісного характеру, за яких він самостійно, неупереджено здійснює повноваження розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора, керуючись законом, принципами добросовісності, розсудливості та цільової спрямованості дій [8]. Водночас ця незалежність поєднується з підконтрольністю господарському суду, кредиторам та органам дисциплінарного нагляду, що породжує одну із ключових правових колізій і створює пе-

редумови для конфлікту між ефективністю провадження та необхідністю забезпечити належний контроль.

Відповідно до ст. 21 КУзПБ, арбітражні керуючі несуть за свої дії та бездіяльність цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну та кримінальну відповідальність у порядку та обсягах, встановлених законом [7]. Широке коло повноважень арбітражного керуючого зумовлює підвищену увагу до питання його юридичної відповідальності, оскільки діяльність арбітражних керуючих пов'язана з розпорядженням майновими активами неплатоспроможних боржників та безпосередньо впливає на права кредиторів і боржника [13].

Цивільно-правова відповідальність арбітражного керуючого виникає у зв'язку із заподіянням шкоди особам внаслідок незаконних чи умисних дій або бездіяльності. Стаття 25 КУзПБ закріплює: шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій арбітражного керуючого, відшкодовується відповідно до закону; шкода, заподіяна внаслідок умисних дій чи бездіяльності арбітражного керуючого, відшкодовується ним самостійно [7]. Ю. В. Твердохліб стверджує, що цивільно-правова відповідальність арбітражного керуючого полягає у відшкодуванні ним шкоди у випадку невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків у процедурах банкрутства [19].

Особливістю цивільно-правової відповідальності арбітражного керуючого є те, що він несе необмежену особисту відповідальність за шкоду, завдану третім особам під час виконання обов'язків у справі про банкрутство, що підкреслює компенсаційний характер цього виду відповідальності [13]. Хоча скарги на дії керуючого розглядає господарський суд, який веде справу про банкрутство, спори про стягнення шкоди з нього підсудні судам загальної юрисдикції за правилами цивільного судочинства. Такий двоетапний процес захисту прав потерпілих є складним і неефективним.

Адміністративна відповідальність арбітражних керуючих регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [6], зокрема статтями про приховування фінансової неспроможності,

незаконні дії в разі банкрутства та фіктивне банкрутство. Адміністративна відповідальність арбітражного керуючого включає: пряму, передбачену нормами КУпАП; відповідальність за нормами КУпАП, які визначають спеціального суб'єкта; відповідальність згідно з нормами спеціального законодавства; позитивну відповідальність, що вимагає дотримання кваліфікаційних вимог [13]. Вимоги Закону України «Про запобігання корупції» щодо заборони вимагати та одержувати подарунки поширюються на арбітражного керуючого [8].

Що стосується кримінальної відповідальності, КК України [21] безпосередньо згадує арбітражного керуючого як суб'єкта злочину в ст.ст. 232-1 (незаконне використання інсайдерської інформації), 365-2 (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги) та 368-4 (підкуп особи, яка надає публічні послуги) [13]. Оскільки КУзПБ прирівнює арбітражного керуючого під час виконання функцій керуючого санацією або ліквідатора до службової особи підприємства-боржника, він може бути суб'єктом усіх «службових» злочинів. Питання про притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності вирішується поза межами справи про банкрутство [13].

Дисциплінарна відповідальність є найбільш поширеним видом відповідальності арбітражних керуючих. Відповідно до ст. 19 КУзПБ, підставою для притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме: 1) факт зайняття діяльністю, несумісною з діяльністю арбітражного керуючого; 2) порушення правил професійної етики арбітражного керуючого; 3) невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків; 4) невиконання статуту та рішень саморегулювальної організації арбітражних керуючих [7].

Стаття 23 КУзПБ передбачає такі види дисциплінарних стягнень: попередження; догана; тимчасове зупинення права на здійснення діяльності арбітражного керуючого; позбавлення права на здійснення діяльності арбітражного керуючого [7]. Під час ви-

значення виду дисциплінарного стягнення враховуються ступінь вини арбітражного керуючого, тяжкість вчиненого ним дисциплінарного проступку, а також те, чи застосовувалися раніше до арбітражного керуючого дисциплінарні стягнення.

Дисциплінарна відповідальність арбітражних керуючих в Україні має неоднозначний характер визначення, оскільки арбітражні керуючі не несуть суто дисциплінарну відповідальність, а відповідальність за порушення як законодавства, так і правил організації своєї професійної діяльності, встановлених Міністерством юстиції України, та правил професійної етики [10]. Під час аналізу простежується наявна заміна категорії тлумачення поняття дисциплінарного проступку через застосування поняття грубого порушення, яке нормативно не визначене [10].

Прикладами порушень, що кваліфікуються як грубі, є порушення організаційного характеру, щодо кредиторів та ведення реєстру кредиторів, пов'язані з інвентаризацією та захистом майна боржника, з реалізацією майна боржника, зі здійсненням аналізу фінансово-господарської діяльності, з виявленням та розпорядження активами боржника. У судовій практиці зазначається, що грубим порушенням є таке порушення, що призвело до настання незворотних істотно негативних наслідків для боржника (банкрута) чи його кредиторів за наявності причинно-наслідкового зв'язку між протиправними діями арбітражного керуючого і наслідками, що настали [10].

Взаємозв'язок між відповідальністю арбітражного керуючого та принципом процесуальної економії виявляється в кількох вимірах. По-перше, неналежне виконання арбітражним керуючим своїх обов'язків тягне за собою подання скарг, клопотань, заяв учасниками справи, що неминуче збільшує тривалість та витратність провадження. По-друге, залучення арбітражного керуючого до різних видів відповідальності в межах справи про банкрутство (відсторонення, накладення санкцій) потребує додаткових процесуальних дій суду. По-третє, неефективна система відповідальності сама по собі є чинником, що порушує процесуальну еко-

номію – складна, бюрократична, недієва процедура притягнення до відповідальності унеможливорює своєчасне усунення порушень.

У постанові Касаційного господарського суду в складі Верховного суду від 14 березня 2018 р. у справі № 10/Б-5022/1359/2011 Верховний Суд пояснив, що висновки судів про покладення на кредитора обов'язку щодо вчинення дій по зняттю арешту є неналежним способом захисту інтересів як боржника, так і кредиторів у ліквідаційній процедурі, а також є порушенням принципів процесуальної економії та правової визначеності [3]. Це рішення ілюструє пряму кореляцію між діями (бездіяльністю) арбітражного керуючого та дотриманням принципу процесуальної економії.

Зважаючи на специфіку провадження в справі про банкрутство, арбітражний керуючий є тим суб'єктом, чия процесуальна поведінка найбільше впливає на строки та ефективність провадження. Деревянко Б. В. та Циганович О. В. звертають увагу на те, що окремі аспекти досудової санації як виду реструктуризації суб'єктів господарської діяльності безпосередньо визначають можливості процесуальної економії в подальших судових процедурах [22].

Ефективна система відповідальності арбітражного керуючого є інституційною гарантією дотримання принципу процесуальної економії з кількох причин: превентивна функція відповідальності мотивує арбітражного керуючого до своєчасного та якісного виконання обов'язків; компенсаційна функція захищає інтереси кредиторів і боржника, унеможливаючи затягування провадження для отримання неправомірної вигоди; каральна функція дисциплінарних стягнень забезпечує виведення з ринку недобросовісних фахівців.

Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики дозволяє виявити низку системних проблем правового регулювання відповідальності арбітражного керуючого, кожна з яких негативно впливає на реалізацію принципу процесуальної економії.

Перша проблема – нечіткість законодавчих підстав відповідальності. Закон визна-

чає, що арбітражний керуючий несе кілька видів відповідальності, але не завжди чітко розмежовує підстави їх застосування. Наявні оціночні формулювання («неналежне виконання обов'язків», «порушення принципів добросовісності») створюють простір для різного тлумачення, що породжує різну практику застосування санкцій у подібних ситуаціях.

Друга проблема – відсутність балансу між незалежністю та механізмами відповідальності. Надмірне втручання може обмежувати професійну автономію арбітражного керуючого, тоді як надмірна автономія ускладнює ефективний контроль. В Україні відсутній чітко кодифікований стандарт належної професійної обачності арбітражного керуючого (аналог «professional standard of care» у англосаксонських системах), через що складно визначити: чи була поведінка недобросовісною; чи перевищено межі дискреції; чи діяла особа розумно в конкретних економічних умовах.

Третя проблема – недосконалість дисциплінарної процедури. Подвійна юрисдикція судового контролю за діяльністю арбітражних керуючих, невиправдано необмежене коло осіб, які мають право звернутися зі скаргами, неоднозначність у визначенні строків притягнення до дисциплінарної відповідальності, відсутність мотивувальної частини в протокольному рішенні дисциплінарної комісії через конфіденційність інформації, довготривалість процесу притягнення до відповідальності та паперовий бюрократизм створюють нормативне перенавантаження та корупційну складову [10].

Четверта проблема – перехресність видів відповідальності. Одна й та сама дія може стати підставою одночасно для дисциплінарної відповідальності, цивільного позову про відшкодування шкоди, адміністративного провадження та в певних випадках – кримінального переслідування. Це породжує ризик «подвійного» або множинного покарання за одне порушення без чітких меж розмежування.

Окремою проблемою є неспіввісність розміру винагороди арбітражного керуючого з обсягом його завдань, повноважень та відповідальності. Відповідно до КУЗПБ,

передбачено такі розміри оплати праці: для розпорядника майна – не менше 3 мінімальних зарплат; керуючого санацією – не менше 4 мінімальних зарплат; ліквідатора – не менше 3 розмірів мінімальної зарплати [8]. У разі відсутності грошових коштів у боржника арбітражний керуючий стає залежним від волі кредиторів, що само по собі є структурним корупційним ризиком і чинником, що заохочує до затягування провадження.

Висновки

У результаті дослідження встановлено, що відповідальність арбітражного керуючого має комплексний характер та охоплює цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну і кримінальну форми, серед яких ключове значення має дисциплінарна відповідальність, передбачена Кодексом України з процедур банкрутства. Водночас чинне законодавство містить істотні прогалини, зокрема відсутність нормативного визначення поняття «грубе порушення», нечіткість критеріїв розмежування видів відповідальності та неузгодженість процедурних строків.

Обґрунтовано, що ефективність реалізації принципу процесуальної економії, закріпленого у ст. 6 Кодексу України з процедур банкрутства, безпосередньо залежить від належного виконання арбітражним керуючим своїх повноважень. Неналежна діяльність керуючого призводить до затягування процедур банкрутства та збільшення процесуальних витрат, тоді як ефективна система його відповідальності виступає інституційною гарантією оперативності та економності провадження.

Доведено необхідність удосконалення правового регулювання шляхом законодавчого закріплення стандарту належної професійної обачності арбітражного керуючого, нормативного визначення поняття «грубого порушення», уточнення суб'єктів дисциплінарного оскарження та запровадження альтернативного механізму виплати винагороди через фонд саморегулювальної організації. Реалізація зазначених змін сприятиме підвищенню ефективності процедур банкрутства та забезпеченню практичної реалізації принципу процесуальної економії.

Література

1. Відповідальність арбітражних керуючих: новели законодавства, підстави та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності. Господарська Асоціація. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/vidpovidalnist-arbitrazhnyh-keruyuchyhnovely-zakonodavstva-pidstavu-ta-poryadok-prytyagnennya-do-dystyplinarnoyividpovidalnosti> (дата звернення: 06.03.2026).
2. Данілов А. І. Правове регулювання діяльності арбітражного керуючого в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Одеса, 2021. 260 с.
3. Застосування принципу процесуальної економії та інші правові висновки ВС у справах про банкрутство за січень 2019 року. Верховний Суд України : офіц. веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/655993/> (дата звернення: 27.02.2026).
4. Жуков С. Застосування принципу процесуальної економії та інші правові висновки ВС у справах про банкрутство за січень 2019 року. Банкрутство та ліквідація, 27.02.2019. URL: <https://bankruptcyua.com/articles/11118> (дата звернення: 06.03.2023).
5. Грабован Л. І. Деякі аспекти застосування принципу концентрації розгляду в межах справ про банкрутство всіх спорів, стороною в яких є боржник : доповідь на круглому столі (27 жовт. 2023 р.). Верховний Суд України : офіц. веб-сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Dopovid_Grabovan.pdf (дата звернення: 27.02.2026).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
7. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.
8. Корупційні ризики діяльності арбітражного керуючого у процедурах банкрутства. Економіко-правові науки. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1026/983>. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.089>.
9. Кабенюк Ю. В. Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2018. 242 с.
10. Організаційно-правові проблеми дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих. Журнал Юридичний позицій. 2025. № 1. С. 17. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2025/1/17.pdf>.
11. Порядок здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих : затв. наказом Міністерства юстиції України від 06.12.2019 № 3928/5 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1232-19#Text>.
12. Канюка І. М. Принцип процесуальної економії в процесуальному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 20 с.
13. Правовий статус та відповідальність арбітражного керуючого. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2021/1/6.pdf>.
14. Короєд С. О. Процесуальна економія як передумова ефективності цивільного судочинства. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-1. С. 128–131.
15. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підручн. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Ін Юре, 2011.
16. Миколаєць В. А., Дяченко С. В. Окремі аспекти правового статусу арбітражного керуючого. Юридична Україна. 2023. № 9. С. 13–21.
17. Рябцева Я. Г. Відповідальність арбітражного керуючого. Юридичний журнал. 2004. № 5. С. 42–43.
18. Рябцева Я. Г. Правовий статус арбітражного керуючого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2006. 20 с.
19. Твердохліб Ю. В. Правове регулювання дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності у сфері арбітражного управління підприємством у процедурі банкрутства в Україні. Часопис Київського університету права. 2014. № 2. С. 216–218.
20. Ткачук О. Принцип процесуальної економії: законність і суддівський розсуд.

SUMMARY

The article is devoted to a comprehensive study of the legal institution of the liability of insolvency practitioners (arbitration managers) in Ukraine in the context of ensuring the implementation of the principle of procedural economy in bankruptcy proceedings. The doctrinal approaches to understanding the principle of procedural economy as a fundamental principle of commercial judicial proceedings are analyzed. This principle presupposes the rational use of procedural resources, reduction of the time limits for case consideration, and improvement of the effectiveness of judicial protection of the rights of participants in the proceedings.

The legal status of the insolvency practitioner as a key participant in bankruptcy procedures, combining managerial, supervisory, and organizational functions at different stages of the proceedings, is examined. The peculiarities of the legal regulation of the practitioner's activities, the conditions for acquiring such status, guarantees of independence, and control mechanisms exercised by the court, creditors, and disciplinary supervisory bodies are studied. Particular attention is paid to the analysis of the system of legal liability of insolvency practitioners, which includes civil, administrative, disciplinary, and criminal forms.

The relationship between the proper performance of powers by the insolvency practitioner and the implementation of the principle of procedural economy in bankruptcy cases is substantiated. It is established that violations of duties by the insolvency practitioner lead to an increase in the number of procedural disputes,

complaints, and motions, which negatively affects the time limits for case consideration and results in increased procedural costs.

Based on the analysis of current legislation and law enforcement practice, a number of problems in the legal regulation of the liability of insolvency practitioners have been identified. These include the lack of clarity regarding the grounds for liability, the absence of a normative definition of the concept of "gross violation," the imperfection of the disciplinary procedure, the overlap of different types of legal liability, as well as an imbalance between the scope of powers, the level of responsibility, and the financial support for the activities of insolvency practitioners.

Directions for improving legislative regulation are proposed, in particular through the introduction of a standard of due professional diligence for insolvency practitioners, the normative definition of the criteria for a gross violation, clarification of disciplinary proceedings procedures, and the creation of an alternative mechanism for remuneration payments through a fund of a self-regulatory organization. The implementation of the proposed changes will contribute to increasing the efficiency of bankruptcy procedures and ensuring the practical implementation of the principle of procedural economy.

Keywords: insolvency practitioner (arbitration manager), powers, bankruptcy, legal liability, disciplinary liability, principle of procedural economy, legal status, commercial judicial proceedings, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, dispute, national legislation, regulatory legal act, insolvency procedures.

Право України. 2023. № 3. С. 87–100. DOI: 10.33498/louu-2023-03-087. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2023_3-s5.pdf (дата звернення: 27.02.2026).

21. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

22. Деревянко Б. В., Циганович О. В. Окремі аспекти досудової санації як виду

реструктуризації суб'єктів господарської діяльності. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2024. № 1 (47). С. 49–59. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-49-59>.

23. Панченко В. Організаційно-правові питання щодо дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих в Україні. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2021. № 46(1). С. 34–38.